DOMSTOLENS DOM
AF 2. MARTS 1977 [1]

Milch-, Fett- und Eier-Kontor GmbH mod Rådet og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber

Sag 44/76

Sammendrag

1. Retspleje — EØF — ansvar uden for kontraktsforhold — konstatering — umiddelbart forestående og påregnelige skader — tab der ikke kan opgøres — søgsmål ved Domstolen — antagelse til realitetsbehandling
(EØF-traktaten, artikel 215)

2. Landbrug — produkter for hvilke der gælder en ordning med fællespriser — eksportrestitution — differentiering — ydelse — betingelser

1. Traktatens artikel 215 er ikke til hinder for, at der ved Domstolen anlægges sag med henblik på at fastslå Fællesskabets ansvar for umiddelbart forestående og med tilstrækkelig sikkerhed påregnelige skader, selv om tabet endnu ikke kan opgøres nøjagtigt.
2. Hverken formuleringen af Rådets forordning nr. 876/68 eller Kommissionens adfærd i henseende til ydelse af eksportrestitutioner, hvis beløb kan differentieres, kan ikke i sig selv påføre Fællesskabet ansvar og forpligte det til at erstatte den skade, som sagsøger har lidt ved, at det ikke påhviler den kompetente institution at udbetale de restitutioner, hvis beløb kan differentieres, før varen er bragt i fri omsætning på bestemmelsesstedet.

I sag 44/76

MILCH-, FETT- UND EIER-KONTOR GMBH, 2000 Hamburg 50, Amandastraße 72-74, repræsenteret af sine direktører Joachim Brandenburg og Friedrich Schulz og advokaterne Peter Wendt og Hans-E. Heyn, Hamburg, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Félicien Jansen, 21, rue Aldringen,

sagsøger,

mod

RÅDET FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, repræsenteret af sin juridiske konsulent Bernard Schloh, som befuldmægtiget og med valgt adresse i Luxembourg

1 — Processprog: Tysk.

hos direktøren for Den europæiske Investeringsbanks juridiske tjeneste J. Nicolaas Van den Houten, 2, place de Metz,

og

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, repræsenteret af sin juridiske konsulent Peter Kalbe som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg hos Kommissionens juridiske konsulent Mario Cervino, Bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

sagsøgte,

angående et krav om skadeserstatning i henhold til EØF-traktatens artikel 215,

afsiger

DOMSTOLEN

sammensat af: præsidenten H. Kutscher, afdelingsformanden P. Pescatore, dommerne J. Mertens de Wilmars, M. Sørensen, A. J. Mackenzie Stuart, A. O'Keeffe og G. Bosco,

generaladvokat: G. Reischl
justitssekretær: A. Van Houtte

følgende

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder og parternes anbringender under skriftvekslingen kan sammenfattes således:

I — De faktiske omstændigheder og skriftvekslingen

I 1968 foranledigede dannelsen af et betydeligt overskud på smørmarkedet fællesskabsmyndighederne til at træffe foranstaltninger med henblik på at lette afsætningen af dette smør. Med dette formål udstedte Kommissionen forordning nr. 1308/68 af 28. august 1968 (JO L 214, s. 10 af 1968), der bestemte, at interesserede købere under bestemte forudsætninger kunne købe smør hos de nationale interventionsorganer til en pris, der yderligere blev nedsat med 5,5 reg-

ningsenheder pr. 100 kg, såfremt køberen forpligtede sig til at eksportere smørret.

Sagsøgeren, en af de tyske mejeriers salgsorganisationer, indgik i august-september 1970 i en »smørpool« med det formål at eksportere smør, som Einfuhr- und Vorratsstelle, det tyske interventionsorgan, lå inde med.

I poolen beholdt dens medlemmer, to tyske og to belgiske firmaer deres retlige og økonomiske selvstændighed. Poolen havde kun det formål at samle de fire firmaers finansierings- og salgskapacitet og at fordele risikoen ved disse opgaver gennem en deling af tab og vinding. Poolens medlemmer forpligtede sig til at eksportere i alt ca. 41 000 tons smør.

På egne eller på poolens vegne modtog sagsøger den 2. september 1970 eksportlicenser til landene Marokko, Algeriet eller Tunesien med forudfastsatte restitutioner for visse smørmængder (efter det af sagsøger anførte for 10 000 tons, efter det af Kommissionen anførte for 21 500 tons).

På grundlag af disse licenser solgte sagsøgeren den 12. januar 1971 3 000 tons smør til et af de belgiske poolmedlemmer, selskabet N. Corman & Fils S.A. (i det følgende benævnt »Corman«), der dog kun aftog 2 000 tons under følgende betingelser: »destination: Afrique du Nord (Maroc)« og »la livraison n'est effective que sur quai Tanger«. Endnu samme dag blev kontrakten ændret fra »fob« til »cif udlosset på kaj«.

Samtidig med den i artikel 1, stk. 1 i forordning nr. 1041/67 (EFT-specialudgave 1967, s. 298; org.ref. JO 314, s. 9, 1967) omhandlede angivelse ansøgtes om udbetaling af eksportrestitutionen.

Da det for betaling af restitutionen kompetente toldkontor, Hauptzollamt Hamburg-Jonas (i det følgende benævnt »Hauptzollamt«) krævede bevis for, at varen var bragt på markedet i Marokko, kunne sagsøgeren ikke præstere dette. Da det omstridte parti smør efter sagsøgtes opfattelse i virkeligheden var blevet transporteret til østeuropæiske lande fra Marokko (og af de 2 000 tons var der kun blevet udlosset 1 102, medens 898 tons med samme skib blev transporteret til Gdansk i Polen til en tjekkoslovakisk køber), hvorfor Hauptzollamt afviste at udbetale det for Nordafrika forudfastsatte beløb (137 RE pr. 100 kg eller 501,42 DM) og nedsatte i stedet restitutionen til det på eksportdagen for samtlige tredjelande gældende, lavere beløb (347,70 DM). Det ansøgte restitutionsbeløb, 1 335 900 DM blev afslået, og i stedet blev der først udbetalt 823 417,75 DM, som Hauptzollamt imidlertid senere krævede tilbage.

I det følgende anlagde sagsøger flere sager ved Finanzgericht Hamburg, i medfør af hvilke denne ret forelagde Domstolen en anmodning om præjudiciel afgørelse, hvortil Domstolen den 2. juni 1976 kendte for ret, at »såfremt restitutionsbeløbet differentieres ... [skal] varen være fortoldet og bragt i fri omsætning på destinationen« (dom i sag 125/75, Milch-, Fett- und Eier-Kontor GmbH, Sml. 1976, s. 771).

Da en begæring, som sagsøger den 16. januar 1976 havde indgivet til Kommissionen, forblev ubesvaret, har sagsøger »af forsigtighedshensyn og af hensyn til fristerne« den 12. maj 1976 anlagt nærværende søgsmål i henhold til artikel 43 i protokollen vedrørende statutten for EØF's Domstol.

Til grund for sagsøgers krav om erstatning ligger den opfattelse, at Kommissionen gennem sine tilkendegivelser i tiden fra 1967 til 1970 (og endnu i 1971) kulpøst har fremkaldt en vildfarelse hos sagsøgeren, hvad angår de faktiske betingelser for retten til eksportrestitution. Kommissionen har krænket retssikkerhedens trinhøjere princip og kulpøst tilsidesat princippet om beskyttelsen af den berettigede forventning.

Søgsmålet er også rettet mod Rådet, fordi dette har undladt ved en af det udstedt forordning at regulere retsstillingen omkring eksportrestitutionerne på klar og entydig vis, og fordi det i strid med EØF-traktatens artikel 152 har undladt at lade Kommissionen foranledige en sådan ordning.

Stævningen er registreret på Domstolens justitskontor den 17. maj 1976.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse.

II – Parternes påstande

Sagsøger har nedlagt følgende påstand:

1. a) de sagsøgte dømmes til at betale sagsøger DM 1 355 900 med renter til den i bilag 2 nævnte sats fra 1. maj 1971 og for de dér nævnte perioder til betaling sker;
   b) de sagsøgte dømmes til at friholde sagsøgeren for Hauptzollamt Hamburg-Jonas' krav om tilbagebetaling af DM 823 417,75 med renter 2 % p.a. over Deutsche Bundesbank's til enhver tid gældende diskontosats fra den 5. februar 1971 til betaling sker således, at de sagsøgte indbetaler dette beløb til Hauptzollamt Hamburg-Jonas, hvor det godskrives sagsøgeren;
   c) aa) de sagsøgte dømmes til at betale sagsøgeren DM 72 922,96 med renter 4 % p.a. fra sagens anlæg til betaling sker;
   bb) de sagsøgte dømmes til at friholde sagsøgeren for de Freie und Hansestadt Hamburg's retskasse tilkommende retsafgifter på DM 28 145,60 således, at de sagsøgte på anfordring fra Finanzgericht Hamburg indbetaler dette beløb til nævnte retskasse, hvor det godskrives sagsøgeren;
   cc) de sagsøgte dømmes til at friholde sagsøger for Hauptzollamt Hamburg-Jonas' krav på sagsomkostninger på DM 551,50 således, at sagsøgte efter anfordring fra Hauptzollamt Hamburg-Jonas indbetaler dette beløb til nævnte myndighed, hvor det godskrives sagsøgeren;
2. a) de sagsøgte dømmes til at anerkende, at de er forpligtet til at godtgøre sagsøgeren ethvert tab, som denne har lidt eller vil lide ved i tiden fra august 1970 til marts 1971 med føje at have stolet på, at udbetalingen af de fulde restitutionsbeløb, der i henhold til afsnit II a i bilaget til Kommissionens forordning nr. 1420/70 var fastsat for udførsel til Marokko, ikke var underlagt andre betingelser, end at smørret fysisk skulle være nået Marokkos højhedsområde, og at dette kunne godtgøres ved et kontroleksemplar (som bevis på udførslen) samt ved en afskrift af et transportdokument (kopi af konnossement) eller ved en dokumentation af, at losning havde fundet sted (begge som bevis for »ankomst« til Marokko);
   b) subsidiært dømmes de sagsøgte principielt (dem Grunde nach) til at godtgøre sagsøgeren enhver skade, som sagsøger har lidt ved med føje at stole på, at udbetaling af de fulde restitutionsbeløb, der i henhold til afsnit II a i bilaget til Kommissionens forordning nr. 1420/70 var fastsat for udførsel til Marokko, ikke var underlagt andre betingelser, end at smørret fysisk skulle været nået Marokkos højhedsområde, og at dette kunne godtgøres ved et kontroleksemplar (som bevis på udførslen) samt ved en afskrift af et transportdokument (kopi af konnossement) eller ved en dokumentation af, at losning havde fundet sted (begge som bevis for »ankomst« til Marokko);
3. de sagsøgte dømmes til at afholde sagens omkostninger.

Rådet for De europæiske Fællesskaber har nedlagt følgende påstand:
1. frifindelse;
2. sagsøger dømmes til at afholde sagens omkostninger.

Kommissionen for De europæiske Fællesskaber har nedlagt følgende påstand:
1. frifindelse;
2. sagsøger dømmes til at afholde sagens omkostninger.

III — Parternes anbringender og øvrige anførsler

a) Vedrørende de faktiske omstændigheder

Sagsøger, Milch-, Fett- und Eier-Kontor GmbH har anført, at det på tidspunktet for de omstridte begivenheder var identisk med »Bundeszentrale der deutschen Milchwirtschaft« (forbundscentralen for det tyske mejerierhverv), hvis kapital helt og fuldt ejedes af to offentligretlige institutioner. Sagsøger har haft et snævert samarbejde med Forbundsrepublikkens nationale levnedsmiddelmyndigheder. Disse myndigheder var i sommeren 1970 gået i gang med et forsøg på i større omfang at nedbringe det tyske »smørbjerg«. Da denne opgave var for stor for sagsøger alene, slog sagsøger sig sammen med andre private smørhandlere. Således opstod poolen.

Beslutningen om at eksportere 10 000 tons smør til Nordafrika var ikke blevet truffet, fordi restitutionen for dette område tilsyneladende var den største, men ud fra en vurdering af afsætningsmulighederne, hvilket også er blevet bekræftet i Kommissionens svar af 18. marts 1970 på hr. Vredelings skriftlige spørgsmål nr. 311/69 (JO C 38, s. 1, 1970).

I øvrigt var der også blevet fastsat en restitution på 140 RE for eksport til Bulgarien og Cuba i Kommissionens forordning nr. 1593/70 af 5. august 1970. Hvis det afgørende for poolen havde været at få det størst mulige restitutionsbeløb forudfastsat, ville den under disse omstændigheder have valgt disse to destinationer.

På grund af at markedsvilkårene i mellemtiden havde ændret sig, var det kun en lille del af det parti, der var afsendt til Marokko, der var forblevet dér. Dette lands årsforbrug på 11 000 tons var altså blevet opfyldt fra anden side.

Kommissionen har bestridt, at sagsøgers opgaver i vidt omfang var parallelle med interventionsorganets. Sagsøger har aldrig været andet end en rent privatøkonomisk organisation med det formål at indvinde økonomisk udbytte.

De omhandlede eksportforretninger er på ingen måde isolerede undtagelser. Sagsøger har selv medgivet i februar 1971 at have leveret 18 000 tons smør til Marokko, hvoraf kun 88 tons var forblevet i landet.

Kommissionen har nævnt andre eksportforretninger »ad omveje«, som sagsøgeren har effektueret, f.eks. tilbudene om salg til den tjekkiske udenrigshandelsorganisation Koospol med levering via andre destinationer, f.eks. Marokko, og til østberlinerfirmaet »Nahrung Export-Import« via Libanon. Koospol accepterede ikke tilbudet. Men Hauptzollamt har mod forelæggelse af falske dokumentationer »rutinemæssigt« udbetalt sagsøger et restitutionsbeløb på over 28 mio DM for smør, som aldrig nåede frem til Libanon, idet det direkte blev afsendt til Rostock.

Rådet har anført, at Hauptzollamt har forlangt dokumentation af sagsøger for, at den eksporterede vare ikke blot fysisk nåede frem til destinationen, men også dér blev toldbehandlet med henblik på overgang til fri omsætning.

Sagsøgeren har bestridt dette og anført, at endnu indtil kort før sag 125/75 hævdede Hauptzollamt fast i sagerne ved Finanzgericht Hamburg, at varens toldbehandling til fri omsætning var uden betydning.

I bilag 2 til Kommissionens svarskrift, der omhandler sagsøgers forretningsforbindelser til firma Koospol, synes det snarere at have drejet sig om et personligt udkast fra sagsøgers direktør end om et egentligt af sagsøger afgivet tilbud. Koospol, der er et meget betydende firma, har i hvert fald tit solgt smør til Nordafrika. Det har en fast kundekreds dér og er uden videre i stand til at optræde som mellemhandler. Smørret ville så alligevel være forbrugt på denne destination. Endvidere har sagsøgere ikke foretaget noget, der kunne medføre, at den til Beirut solgte vare kom til Rostock, efter at den libanesiske aftager havde modtager de dokumenter, der gav rådighed over partiet.

Kommissionen har anført, at den ikke ganske ser, om den skal betale erstatning på grund af, at sagsøger ikke kan overbevise Hauptzollamt om, at smørret faktisk var kommet til Marokko, idet Hauptzollamt på grundlag af indhøstede erfaringer ikke kan anerkende den af sagsøger fremlagte dokumentation for ankomst eller på grund af Hauptzollamt's opfattelse, hvorefter varens blotte ankomst til destinationen ikke altid er tilstrækkelig som begrundelse for retten til differentierede restitutioner. Imidlertid udelukker disse to muligheder gensidigt hinanden.

b) Vedrørende formaliteten

Kommissionen har først gjort gældende, at sagen ikke kan anlægges mod »De europæiske Fællesskaber«. For så vidt det er rettet mod Det europæiske økonomiske Fællesskab, må den del af sagen, der tilstræber anerkendelsesdom over Fællesskabet, afvises på grund af manglende bestemthed (procesreglementets artikel 38, stk. 1), såfremt påstandens nr. 2 a) og b) skal vedrøre andre eksportpartier end de omstridte 2 000 tons.

Senest ved udgangen af 1975 må de erstatningskrav, der støttes på en hvilken som helst af Kommissionens handlinger »fra årene 1967 til 1970«, være blevet forældet. Sagsøgeren rejste kravet for første gang ved en fjernskrivermeddelelse af 16. januar 1976, hvorfor grundlaget for erstatningskravet kun kan være Kommissionens adfærd efter den 16. januar 1971.

Rådet har anført, at søgsmålet hovedsagelig er rettet mod Kommissionen, idet Rådet kun selv nævnes kort tre steder i stævningen. Også Rådet har gjort gældende, at kravet er forældet, thi fjernskrivermeddelelsen af 16. januar 1976, hvori sagsøger gjorde sit krav gældende og forsøgte at få Kommissionen til at give afkald på forældelsesindsigelsen, var ikke stilet til Rådet. Både artikel 43 i protokollen vedrørende statutten for EØF's Domstol og institutionernes selvstændighed er til hinder for, at påkrav over for én institution afbryder forældelsen i forhold til en anden institution. Når bortses fra Rådets forordning nr. 876/68 af 28. juni 1968 findes der heller ingen »tilkendegivelser« fra årene 1967 til 1970 (eller 1971), som kan fortolkes som en medvirken.

Den 1. maj 1976 (den dag fra hvilken sagsøgeren begærer renter) ligger ikke blot mere end 5 år senere end »den til grund liggende omstændighed« men også efter sagens »normale afvikling«. Derfor gør Rådet gældende, at kravet er forældet.

Ved denne forældelsesindsigelse kan det lades ubesvaret, om forældelse efter fællesskabsretten skal henregnes til formaliteten eller realiteten. Tages indsigelsen til følge, får sagsøgte under alle omstændigheder medhold.

Sagsøger har anført, at det er korrekt, at sagsøger kun af forsigtighedsgrunde har inddraget Rådet i sagen. Fjernskrivermeddelelsen af 16. januar 1976 var ikke stilet til Rådet. Dette er dog uden betydning, for Rådet og Kommissionen er to organer under den samme juridiske person »Det europæiske økonomiske Fællesskab« (eller efter fusionen: »De europæiske Fællesskaber«), hvorfor det i retlig henseende i forhold til Fællesskabet er tilstrækkeligt at rette sig mod et af organerne.

Det ville være en overflødig formalisme at kræve, at den samme fjernskrivermeddelelse skulle afsendes to gange, idet man dog måtte formode, at Kommissionen ville underrette Rådet.

Det har stedse været sagsøgers hensigt at holde sig til EØF. Også fordi Rådet og Kommissionen ikke har adskilt budget (artikel 20 i fusionstraktaten af 8. april 1965) er det uden betydning, at fjernskrivermeddelelsen af 16. januar 1976 ikke også blev afsendt til Rådet.

Den omhandlede fjernskrivermeddelelse var i øvrigt kun en særlig sikkerhedsforanstaltning. Sagsøger kunne tidligst lide et tab på det tidspunkt, da Hauptzollamt afviste at udbetale restitutionen for de omhandlede 2 000 tons smør, altså den 15. juni 1972. Skrivelserne med krav om tilbagebetaling er dateret så sent som 17. juli og 10. oktober 1972 (de forskellige tilkendegivelser fra Kommissionen var kun de første dele af den skadevoldende begivenhed).

Før disse datoer har sagsøger ikke haft kendskab til skaden. Der kan derfor overhovedet ikke være tale om forældelse. Spørgsmålet om, fra hvilket tidspunkt renter kan kræves, skal besvares ud fra helt andre kriterier, nemlig det tidspunkt, fra hvilket sagsøger ville have kunnet arbejde med restitutionsbeløbet.

I det omfang sagsøger har været i stand til at opgøre kravet, er dette sket. Da sagerne ved Finanzgericht Hamburg endnu ikke er afsluttet, kan det endnu ikke overses, om der påløber yderligere omkostninger ved bevisførelsen. Af samme grund er det også umuligt at opgøre de øvrige omkostninger (advokatbistand m.m.) allerede nu. Påstandens punkt 2 a) og b) vedrører kun de her omhandlede 2 000 tons.

Rådet har hertil anført, at artikel 43, 2. pkt. i protokollen vedrørende statutten for EØF's Domstol taler om »vedkommende institution i Fællesskabet«. Der findes adskillige, indbyrdes uafhængige institutioner med forskellige kompetencer, der er særligt tildelt. Rådets og Kommissionens indtægter og udgifter har altid befundet sig på det fælles »EØF«-budget, på samme måde som det gælder for Parlamentets og Domstolens indtægter og udgifter.

Det er ikke rigtigt at tale om en »juridisk person« med benævnelsen »De europæiske Fællesskaber«. Sagsøger har ikke nævnt nogen retsforskrift, hvorefter Kommissionen skulle være forpligtet til at underrette Rådet om modtagelsen af den omhandlede fjernskrivermeddelelse. Selv om det »ved flere institutioners samvirken« er tilstrækkeligt at gøre kravet gældende hos en af dem, så er der i dette tilfælde ikke tale om, at Rådet skulle have medvirket. I denne forstand er der i forhold til Rådet derfor ikke den 16. januar 1976 sket nogen afbrydelse af forældelsen. Ved stævningens indgivelse er sagsøger gået ud fra fristen for sagsanlæg mod Kommissionens undladelse af at besvare sagsøgers fjernskrivermeddelelse. Hvis dette også blev tilladt over for Rådet selv om fjernskrivermeddelelsen af den nævnte dato ikke er blevet fremsendt til Rådet, så ville der heri ligge en krænkelse af EØF-traktatens artikel 175, stk. 2, 1. pkt.

Fjernskrivermeddelelsen af 16. januar 1976 opregner tre tidspunkter, hvoraf intet dog på dette tidspunkt lå mere end 5 år tilbage. Sagsøger har altså af forsigtighedsgrunde gjort sine krav gældende. Søgsmålet af 17. maj 1976 er anlagt som et »egentligt erstatningssøgsmål« men ikke — fordi Kommissionen ikke havde svaret — som et »egentligt passivitetssøgsmål«. Efter at Rådet har anført, at i forhold til det er det først den 17. maj 1976, der har betydning, fastholder sagsøgeren nu kun datoen den 15. juni 1972. Men sagsøger kræver stadig renter fra 1. maj 1971, selv om skaden efter sagsøgers egne anførsler først er indtruffet et år senere.

Hvis den skadevoldende begivenhed opstår tidligere end skadens indtræden, er det kun den skadevoldende begivenhed,

det kommer an på. Det behøver herved ikke at afgøres, om den skadevoldende begivenhed skal søges i Rådets adfærd før den 16. januar 1976, eller om den er opstået i dagene eller ugerne mellem den 16. januar 1971 og den (1., 16. eller) 17. maj 1971.

Der er her ikke tale om eksportrestitutionen selv, men om skadeserstatning, hvis størrelse er identisk med størrelsen af det restitutionsbeløb, som sagsøger håbede at kunne opnå. Men i tidsmæssig henseende er der næppe forskel på denne »skadeserstatning« og »restitutionsbeløbet«.

Sagsøger burde under alle omstændigheder have angivet over for Rådet, hvad der gjordes gældende imod dette og herved kun for tiden efter 17. maj 1971.

c) Vedrørende realiteten

Sagsøger har anført, at Kommissionen ved sine tilkendegivelser i tiden fra 1967 til den pågældende eksport blev gennemført havde skabt en retsstilling, som sagsøger som eksportør af varer under de fælles markedsordninger havde ment at kunne stole på. Derfor måtte sagsøger gå ud fra, at det var tilstrækkeligt, at smørret fysisk nåede Marokkos højhedsområde.

Kommissionen har endvidere undladt at meddele eksporterhvervene, hvilke firmaer, der er anerkendt som »firmaer, der på internationalt plan er specialiseret i kontrol og tilsyn« som omhandlet i artikel 8, stk. 1 i forordning nr. 1041/67. Kommissionen har heller ikke draget omsorg for, at medlemsstaterne, såfremt denne opgave påhvilede dem, har bekendtgjort denne liste.

Rådets forordning nr. 876/68 gør betaling af restitutioner, hvis beløb kan differentieres, afhængig af, at det godtgøres, at produktet har nået den »destination«, for hvilken restitutionen er fastsat. På det tidspunkt, hvor sagsøger begærede forudfastsættelse, var restitutionens tildeling efter Kommissionens forordninger nr. 1201/70, 1420/70 og 1593/70 kun betinget af, at varens »ankomst til destinationen« blev godtgjort. Kun hvor det drejede sig om Rumænien, var det nødvendigt, at smørret definitivt var blevet importeret.

Denne klare retssituation bekræftede Kommissionen endnu en gang ved sin fortolkning af artikel 8 i forordning nr. 1041/67 i det allerede nævnte skriftlige svar på H. Vredelings spørgsmål, idet Kommissionen fastslog, at det for eksport til Marokko var tilstrækkeligt, »at det godtgøres, at varen fysisk har nået destinationen. Efter dette punkt kan Kommissionen ikke længere følge den eksporterede vares skæbne«. Sagsøgeren har slet ingen interesse haft i at besværliggøre sit salg på andre markeder gennem konkurrence fra en dér hjemmehørende sælger med en vare, som sagsøger selv troede at have afsat i Maghreb.

Kommissionen meddelte den 6. oktober 1971 telefonisk sagsøgeren, at det var tilstrækkeligt, at varen fysisk havde nået Marokko, men imødekom ikke sagsøgers anmodning om en skriftlig bekræftelse heraf.

Den retsstilling, hvis bestandighed sagsøger dengang havde stolet på, var også fremgået af de tyske myndigheders indtil da faste praksis. Dette har sagsøgeren tilbudt at føre bevis for.

Den samme restitutionspraksis blev også anvendt i de øvrige medlemsstater indtil forordning nr. 2110/74 (EFT L 220, s. 1) om ændring af forordning nr. 1041/67 trådte i kraft.

Ved i tiden fra begyndelsen af 1971 at have tolereret en praksis hos medlemsstaterne, der efter det i 1976 indtagne standpunkt måtte være retsstridigt, men som alle medlemsstater fra begyndelsen af 1971 indtil forordning nr. 2110/74 trådte i kraft, stadig havde holdt fast ved, hvorimod Forbundsrepublikken Tyskland stillede højere krav, har Kommissionen tilsidesat EØF-traktatens artikel 155 og artikel 40, stk. 2 og 3. I henhold til Dom-

stolens retspraksis må det konstateres, at en berigtigelse af en forordning fra 1967, der følger 9 år efter, er sket for sent.

I sine processkrifter i sag 125/75 anlagde Kommissionen i strid med tidligere erklæringer pludselig det økonomiske formål som det afgørende fortolkningskriterium og fortolkede det i forordning nr. 1041/67 omhandlede begreb »destination« som det af destinationslandets højhedsområde »omfattede marked« og krævede derhos, at »det til restitution berettigende produkt faktisk er kommet på markedet«. Hermed er Kommissionen endog gået ud over grænserne for forordning nr. 2110/74.

Havde sagsøger haft kendskab til Kommissionens nye krav på det tidspunkt, hvor sagsøger ansøgte om forudfastsættelse, ville sagsøger ikke have lidt nogen skade. Sagsøger ville da have kunnet give firma Corman besked om, at varen i Marokko skulle toldbehandles med henblik på overgang til fri omsætning, og at der skulle skaffes dokumentation herfor. Corman ville da på sin side have forlangt dette af sin køber.

Sagsøver havde i så fald måttet omvurdere afsætningsmulighederne og tage udgangspunkt i, hvilke mængder der faktisk kunne definitivt indføres i Nordafrika og sælges dér. Hvis de nye krav havde været bekendt efter tidspunktet for forudfastsættelsen men før kontrakten med Corman, ville skadens omfang have været væsentligt ringere (jf. dom i sag 74/74, Sml. 1975, s. 533).

Skadens omfang fremgår for påstandens nr. 1 a) af summen af de i afslagene indeholdte tal. Kravet på renter for tiden indtil 19. maj 1973 skyldes, at sagsøger har måttet optage bankkredit på 1 335 900 DM, som sagsøger selv har betalt renter for. For tiden fra 11. maj 1973 skyldes rentetabet, at sagsøger havde placeret den ikke fornødne sum med renteudbytte, hvilket også kunne være sket med det førnævnte beløb. Hvad påstandens nr. 1 b) angår, må sagsøger betale 823 417,75 DM til Hauptzollamt, såfremt dommen i sag 125/75 går sagsøger imod. Med henblik på den afgørelse, der da må træffes, har sagsøger overrakt en liste med Deutsche Bundesbank's diskontosatser.

Størrelsen af de øvrige omkostninger (advokater, retsafgifter m.m.) kendes endnu ikke Muligt kan rentesatsen ændre sig i mellemtiden. Da dette vil udgøre en ekstra skade, er der behov for et anerkendelsessøgsmål. Dette gælder også, såfremt skaden får sådanne følger som beskrevet i påstanden under pkt. 2.

Domstolen har endnu ikke behandlet spørgsmålet, om anerkendelsessøgsmål kan tages under realitetsbehandling. I de forenede sager 56-60/74 forsømte generaladvokaten at komme ind på et synspunkt, der her har betydning. Nemlig nødvendigheden af at afbryde forældelsen. En sag i dette øjemed skal tages under realitetspåkendelse, når skadens årsag er til stede på tidspunktet for sagens anlæg. I øvrigt har stævningens subsidiære påstand under 2 b) samme formål (afbrydelse af forældelsen) som påstandens 2 a).

Efter *Kommissionens* opfattelse er de betingelser, der efter Domstolens praksis kræves for, at Fællesskabet ifalder ansvar uden for kontraktsforhold, ikke til stede i nærværende sag (jf. eksempelvis dom i sag 153/73, Holtz, Sml. 1974, s. 671).

a) Den skadegørende handling

Både efter artikel 4 og artikel 8 i forordning nr. 1041/67 har medlemsstaterne været berettiget til at kræve yderligere beviser udover beviset for varens ankomst som betingelse for udbetaling af restitutionen. Hauptzollamt's krav om bevis for en afsluttet handel eller bevis for, at der fandtes en i destinationslandet hjemmehørende køber, er i fuld overensstemmelse med den nævnte forordning. I andre medlemsstater har de for restitutionerne kompetente myndigheder i almindelighed været tilbageholdende med at anvende artikel 4. Kommissionen skal

derfor tilslutte sig sagsøgers krav om bevis i så henseende.

Men Kommissionen bestrider udtrykkeligt, at nogen hos Kommissionen skulle have givet sagsøger tilsikring om, at Hauptzollamt ikke måtte gøre brug af de muligheder, det havde i medfør af artikel 8 og 4 i forordning nr. 1041/67.

At fremsætte en bestemt retsopfattelse for Domstolen (der i øvrigt er bekræftet af dommen i sag 125/75 som korrekt) er ikke retsstridigt, og et erstatningskrav kan ikke støttes herpå.

Hvad endelig angår fortegnelsen over de nævnte firmaer, der på internationalt plan er specialiseret i kontrol og tilsyn, så har de tyske myndigheder ved undersøgelsen af, om betingelserne for restitutionens udbetaling var til stede, på sædvanlig og korrekt vis handlet på eget ansvar.

b) Vedrørende årsagssammenhæng mellem adfærd og den påberåbte skade

Kommissionens adfærd efter tidspunktet for den omstridte eksport har ikke kunnet fremkalde nogen berettiget forventning hos sagsøger om, at sagsøger ville modtage de for Marokko gældende restitutioner for leverancer til Tjekkoslovakiet. Heller ikke Kommissionens adfærd før denne eksport har krænket sagsøgers rettigheder. Den sagsøgende virksomhed er selv skyld i, at den ikke har erhvervet den forventede restitution. Selv om Kommissionen skulle have fremkaldt forkerte forestillinger hos sagsøger, har sagsøger ikke erhvervet nogen ret. Hvad angår advokatomkostninger og retsafgifter, har sagsøger afholdt disse udgifter, fordi Hauptzollamt har forholdt sig således, som det kræves i forordning nr. 1041/67.

Under alle omstændigheder kan Kommissionen ikke acceptere, at sagsøger skulle have haft nogen berettiget forventning. Hauptzollamt's faste praksis må i det mindste have været kendt for sagsøgers juridiske rådgivere. Sagsøger har alene kunnet stole på, at Hauptzollamt ikke fik kendskab til, havd der egentligt foregik, men rutinemæssigt ville udbetale restitutionen.

c) Vedrørende retsstridigheden

Sagsøger har ikke ytret sig til dette punkt. Kommissionens retsopfattelse svarer til Domstolens officielle holdning, hvorefter en lovmæssig adfærd ikke kan være retsstridig.

d) Vedrørende skaden

Hvad påstandens punkt 1 a) angår, er det sagsøgers medkontrahenter, der er ansvarlige for, at smørret ikke er kommet på markedet i Marokko. Da tab i forbindelse med poolens forretninger skal bæres af alle pooldeltagere, og da Corman på mødet i Kommissionen den 3. november 1970 forpligtede sig til at indestå for, at restitutionen kom til udbetaling, har sagsøger intet tab lidt.

Hvad angår påstandens punkt 1 b) anfører Kommissionen, at eftersom sagsøger ikke har haft noget krav på restitution, er det udbetalte beløb oppebåret med urette. I øvrigt har sagsøger indgået forlig med sine fordringshavere, herunder Hauptzollamt. Kravet om tilbagebetaling på i alt 823 417,75 DM er sikret op til 164 617,65 DM. Restbeløbet 658 800 DM er i medfør af forliget nedsat med 50 %. For restbeløbet på 329 400 DM er der stillet kaution, således at sagsøger heller ikke vil lide et tab i dette omfang. Hvad angår rentekravet må dette dele skæbne med selve fordringen, der i det foreliggende tilfælde slet ikke er opstået. Derimod må den rentefordel, som sagsøgeren har haft ved med urette at have modtaget beløbet på 823 417,75 DM modregnes i det af sagsøger rejste rentekrav.

Hvad angår udgifterne til advokatbistand har Kommissionen bestridt, at omkostningerne for udenretlig bistand, som sagsøger har ansat til 24 354,10 DM, skulle kunne andrage et sådant beløb alene for det her omhandlede spørgsmål om eksportleverancerne.

Rådet har anført, at dets »retsstridige adfærd« skulle have bestået i, at det i artikel 6, stk. 2, 1. pkt. i forordning nr. 876/68 har bestemt, at »... restitutionen ... [ydes], forudsat at det godtgøres, at produktet har nået den destination, for hvilken restitutionen var fastsat«. Domstolens dom i sag 125/75 har tilbagevist sagsøgerens beskyldning om, at Rådet skulle have »medvirket«, som grundløs. Da forordning nr. 876/68 ikke er retsstridig, ser Rådet ikke, hvorfor det skulle opfordre Kommissionen til at forelægge en ny ordning.

Sagsøger har gjort gældende, at Kommissionen forsøger at sætte sagsøger i et dårligt lys og at fortrænge en ganske væsentlig omstændighed fra Domstolens overvejelser, nemlig, at på det tidspunkt, hvor sagsøgeren i august/september 1970 ansøgte om forudfastsættelse, var restitutionssatserne for ikke-europæiske og europæiske tredjelande principielt den samme (133 RE). Den supplerende sats på 4 RE for eksport til Maghreb-landene var endog ikke tilstrækkelig til at opveje de større fragtomkostninger.

Hvorledes havde sagsøger i tiden før marts 1971 kunnet vide, at Domstolen i juni 1976 ville statuere, at smørrets ankomst til Marokko ikke alene var tilstrækkeligt, men at varen tværtimod også skulle være bragt i fri omsætning dér? Den afgørende betydning, som Domstolen tillagde den fjerde betragtning til forordning nr. 876/68, var ikke nogen indlysende slutning for en ikke-juridisk uddannet handelsmand, under hvis synsvinkel alene artikel 6 var relevant, idet den krævede, at produktet var nået frem til den destination, for hvilken restitutionen var blevet fastsat. I øvrigt har Kommissionen ikke bestridt, at den så sent som i sag 6/71 var af den opfattelse, at toldbehandling med henblik på varens overgang til fri omsætning kunne kræves, og at den første gang generelt krævede denne toldbehandling i forordning nr. 2110/74 af 30. september 1974, men før da kun i enkelte forordninger, der ikke fandt anvendelse her, og som vedrørte særlige undtagelsestilfælde. At Kommissionen stedse har ladet sig lede af den opfattelse, som Domstolen erklærede for den rigtige i sag 125/75, er bestemt usandt. Det er heller ikke korrekt, at Hauptzollamt's faste praksis (som først begyndte i februar/marts 1971) har været Kommissionen og sagsøgeren eller dennes advokat bekendt.

I tiden før 30. september 1974 var der ingen af de kompetente myndigheder i de øvrige medlemsstater, der anvendte artikel 4 i forordning nr. 1041/67.

Sagsøgeren har aldrig hævdet, at Corman har fået restitutioner »for eksport ad omveje.« Sagsøger har ikke vidst på forhånd, at den omstridte vare skulle videresendes til Tjekkoslovakiet. Sagsøger fik først kendskab hertil, længe efter at sagsøger havde opgivet sin rådighedsret over varen, og der for længst ikke mere var nogen mulighed for at styre forretningens afvikling.

Hvis det, som Kommissionen anfører, er korrekt, at smørret er videreforsendt til Tjekkoslovakiet, så skyldes dette (for hvilket sagsøger endnu ikke har fået bevis), at der faktisk ikke længere fandtes overskudssmør i EØF, efter at poolen havde købt 41 000 tons, hvorfor Tjekkoslovakiet, hvis dette ville erhverve større mængder smør, kun havde kunnet finde det i Marokko. Da poolen havde nedbragt EØF's »smørbjerg«, steg verdensmarkedspriserne, hvorfor restitutionerne, der indtil den 2. september 1970 endnu havde andraget 133 RE, den 12. marts 1971 blev nedsat til 0.

Sagsøgers tab beløber sig til omkring 2,3 mio DM, hvortil skal lægges renter, udgifter til advokatsbistand og retsafgifter. Det samlede tab andrager da betydeligt mere end 3 mio DM.

Det er ikke korrekt, at sagsøgeren har regres mod Corman, da det er det sælgende poolmedlem, der hæfter for restitutionen over for poolen, og dette er i nærværende tilfælde sagsøgeren selv. I dette tilfælde

har firma Corman, som den virksomhed, der købte 2 000 tons smør af sagsøgeren, ikke handlet i sin egenskab af poolmedlem. Sagsøgeren havde nøjagtig lige så vel kunnet sælge til et hvilket som helst andet firma.

Det, sagsøger bebrejder Kommissionen, vedrører ikke den opfattelse, som Kommissionen gav udtryk for i sag 125/75, men dens tilkendegivelser efter 1967, som har været årsag til rets- og andre procesafgifter og advokatomkostninger.

Det kan ikke bebrejdes eksportøren, at han i Marokko har henvendt sig til et firma, som han med føje måtte regne med var et firma specialiseret i kontrol og tilsyn, men som den nationale restitutionsmyndighed senere ikke ville anerkende.

Retsforliget, som sagsøger måtte anmode om for at undgå konkurs, indeholder en klausul, der omhandler det tilfælde, at sagsøger sulle vinde sagen. Sker dette, vil sagens økonomiske udbytte, dvs. 329 400 DM blive tilstillet Hauptzollamt.

Den af Kommissionen foreslåede modregning er ikke mulig, da kreditorer og debitorer ikke er identiske. Kreditor for beløbet (som sagsøgeren modtog med urette efter dommen i sag 125/75) på 823 417,75 DM er Hauptzollamt. Debitor efter det rentekrav, der kræves i nærværende søgsmål, er sagsøgte. Rentekravet som omhandles i påstandens punkt 1 b) skyldes, at Hauptzollamt i medfør af dommen i sag 125/75 har en fordring for renter på sagsøgeren.

Kommissionen har anført, at sagsøgers opfattelse, hvorefter det ikke ubetinget kræves, at varen skal forbruges i destinationslandet, intet har med det spørgsmål at gøre, at varen først skal være kommet på markedet i destinationslandet, før der erhverves ret til differentierede restitutioner. Sagsøger har startet sine talrige processer bl.a. af den grund, at sagsøgeres standpunkt ikke deltes af Kommissionens kompetente embedsmænd. Endelig er den omstændighed, at ikke en af de for restitutionernes udbetaling kompetente myndigheder har udbetalt den differentierede restitution, såfremt de fik kendskab til, at den omhandlede eksport gik til en mellemkommende destination, bevis for, at sagsøger ikke er blevet draget i vildfarelse af restitutionsmyndighederne eller af Kommissionen. Sagsøgers anbringende om i god tro at have stolet på, at restitutionen betingelsesløst ville blive udbetalt alene mod dokumentation af varens ankomst til Marokko, er i modstrid med sagsøgers egen tidligere adfærd. Kan man tro på, at den tjekkiske statslige virksomhed Koospol, der stærkt har behov for smør til eget marked, netop skulle levere tysk smør til det marokkanske marked, og så købe resten af den vare, som sagsøger ikke selv kunne afsætte dér?

Kommissionen har opfordret sagsøger til at fremlægge den rapport, der blev udarbejdet efter en officiel undersøgelse i Forbundsrepublikken Tyskland, efter at de her omstridte begivenheder blev opdaget.

Sagsøgeren har, hvad skaden angår, glemt, at der på daværende tidspunkt hverken var plads eller købere til smørret på det marokkanske marked, da dette lands årsforbrug efter sagsøgers egne anbringender blev dækket fra »anden side.« Af hvilken grund skulle sagsøgers aftagere overhovedet importere smør til Marokko, som var bestemt til Tjekkoslovakiet? Hvorledes kan der opstå et krav på restitution, for tabet af hvilket sagsøgeren kræver erstatning, når sagsøger anfører fuldstændigt at have villet give afkald på licenser og eksport, såfremt sagsøger i rette tid havde vidst besked? Sagsøger kan ikke nu kræve et beløb i skadeserstatning, som sagsøger under ingen omstændigheder ville have kunnet oppebære.

Hvad støtter sagsøger det anbringende på; at Kommissionen skulle have begået en retsstridig, ansvarspådragende tjenstlig fejl, hvis Kommissionen skulle have befundet sig i samme vildfarelse som sag-

søgeren, og denne vildfarelse først blev påvist af Domstolen i sag 125/75?

I retsmødet den 12. januar 1977 er der afgivet mundtlige indlæg af sagsøger, repræsenteret af advokat Wendt, Hamburg, af Rådet for De europæiske Fællesskaber, repræsenteret af sin juridiske konsulent Schloh som befuldmægtiget, og af Kommissionen for De europæsike Fællesskaber, repræsenteret af sin juridiske konsulent Kalbe som befuldmægtiget.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 8. februar 1977.

I medfør af artikel 91, stk. 1 i procesreglementet har *sagsøger* nedlagt påstand om, at Domstolen i en mellemafgørelse bestemmer, at en sætning i Kommissionens svarskrift slettes. Efter at Kommissionen har ændret denne sætning er sagsøgers krav blevet opfyldt, og den hertil knyttede påstand er derfor blevet uden genstand.

Præmisser

1 Nærværende erstatningssag, der er anlagt den 12. maj 1976, må betragtes som en sag i henhold til EØF-traktatens artikel 215, stk. 2, og som rettet mod Det europæiske økonomiske Fællesskab ved Rådet og Kommissionen.

2 Den 2. september 1970 fik sagsøger udstedt licenser for eksport til Marokko, Algeriet eller Tunesien med forudfastsatte restitutioner for et vist kvantum tysk interventionssmør, med henblik på hvis afsætning sagsøger var indtrådt i en pool (den såkaldte »smør-pool«);

på grundlag af disse licenser solgte sagsøger til en af pooldeltagerne, et belgisk firma, 2 000 tons smør til levering til Marokko.

3 Den kompetente tyske toldmyndighed udbetalte først det forudfastsatte restitutionsbeløb for en del af det omhandlede parti, men afviste dernæst ansøgningerne om udbetaling af restitutionerne for restpartiet og krævede bevis for, at varen var blevet bragt på markedet i Marokko;

da dette bevis ikke kunne føres, krævede toldmyndigheden, at sagsøger skulle tilbagebetale det beløb, der allerede var blevet udbetalt.

4 Disse begivenheder ligger til grund for forskellige retssager ved Finanzgericht Hamburg, og en af disse sager har givet anledning til en præjudiciel forespørgsel (dom af 2. juni 1976, sag 125/75, Sml. 1976, s. 771);

medens omtalte præjudicielle sag endnu verserede, anlagde sagsøgeren den 16. januar 1976 nærværende sag efter først at have indgivet en begæring til Kommissionen i form af en fjernskrivermeddelelse.

5 I denne sag har den sagsøgende virksomhed nedlagt påstand om erstatning for det tab, som den skulle have lidt som følge af Kommissionens adfærd, idet Kommissionen ved sine »tilkendegivelser« fra 1967 skulle have givet virksomheden grund til at stole på, at betalingen af de forudfastsatte restitutioner ikke var undergivet nogen anden betingelse, end at varen fysisk nåede frem til marokkansk højhedsområde;

søgsmålet er også rettet mod Rådet, idet det gøres gældende, at Rådet har undladt at udstede klare regler for eksportrestitutionerne og i strid med EØF-traktatens artikel 152 har forsømt at opfordre Kommissionen til at forelægge sig forslag til passende regler.

6 Sagsøger har for det første nedlagt påstand om, at:

— de sagsøgte tilpligtes at betale 1 355 900 DM, hvilket beløb udgør den restitution, som toldmyndigheden nægtede at udbetale sagsøger, samt renter fra 1. maj 1971, idet restitutionen senest skulle have været udbetalt den foregående dag,

— de sagsøgte skal friholde sagsøger for toldmyndighedens krav om tilbagebetaling af 823 417,75 DM med renter heraf fra 5. februar 1971, således at de sagsøgte til fordel for sagsøger indbetaler dette beløb til toldmyndigheden;

der er for det andet nedlagt påstand om, at sagsøgte tilpligtes at betale allerede påløbne advokatomkostninger (72 922,96 DM med renter fra sagens anlæg), retsafgifter (28 145,60 DM) og andre procesudgifter (551,50 DM), og at de sagsøgte endvidere dømmes til at anerkende, at de er forpligtet til at godtgøre sagsøgeren ethvert tab, som denne har lidt eller vil lide ved i tiden fra august 1970 til marts 1971 med føje at have stolet på, at udbetalingen af restitutionerne ikke var underlagt nogen anden betingelse, end at smørret fysisk skulle nå frem til marokkansk højhedsområde.

Vedrørende formaliteten og vedrørende forældelsesindsigelsen

7 Kommissionen har begæret de dele af påstanden afvist, hvorved der søges anerkendelsesdom, og har herved gjort gældende, at omfanget af det eventuelle tab, må kunne gøres op med sikkerhed, hvis det udelukkende vedrører det omstridte parti smør på 2 000 tons, og at påstanden er for uklar, hvis kravet om anerkendelsesdom vedrører eksporterede smørpartier;

sagsøger har hertil svaret, at det nævnte krav udelukkende vedrører de omhandlede 2 000 tons smør, men at det for nærværende ikke kan gøres op, fordi der i de for den nationale ret verserende sager stadig påløber retsafgifter og advokatomkostninger.

8 Traktatens artikel 215 er ikke til hinder for, at der ved Domstolen anlægges sag med henblik på at fastslå Fællesskabets ansvar for umiddelbart forestående og med tilstrækkelig sikkerhed påregnelige skader, selv om tabet endnu ikke kan opgøres nøjagtigt;

begæringen om afvisning kan derfor ikke tages til følge.

9 Rådet og Kommissionen har anført, at i medfør af artikel 43 i protokollen vedrørende statutten for EØF's Domstol må erstatningskrav, der udspringer af handlinger »i årene 1967 til 1970«, have været forældet senest ved udgangen af 1975.

10 Før der eventuelt tages stilling til dette anbringende, skal det undersøges, om Fællesskabet har pådraget sig ansvar.

Vedrørende realiteten

11 Sagsøgers hovedanbringende mod de sagsøgte institutioner er, at Rådets forordning nr. 876/68 af 28. juni 1968 om fastsættelse af de almindelige regler for ydelse af eksportrestitutioner for mælk og mejeriprodukter og om kriterierne for fastsættelse af restitutionsbeløbet (EFT-specialudgave 1968 (I), s. 226; org.ref. JO L 155, s. 1, 1968) og Kommissionens forordning nr. 1041/67 af 21. december 1967 om de nærmere regler for anvendelse af eksportrestitutioner for de produkter, for hvilke der gælder en ordning med fællespriser (EFT-specialudgave 1967, s. 298; org.ref. JO L 314, s. 9, 1967) kun stiller den betingelse for udbetaling af den »differentierede« restitution, at varens ankomst til bestemmelsesstedet skal være godtgjort.

12 Differentieringen af restitutionsbeløbet efter produkternes destination begrundes i fjerde betragtning til forordning nr. 876/68 med »afstanden mellem markederne i Fællesskabet og i bestemmelseslandene, og ... de særlige importbetingelser i visse« af disse;

det fremgår af artikel 4 og af betragtningerne til førnævnte forordning, at restitutionens størrelse afhænger af vilkårene på det marked, hvor produktet skal

afsættes, og således af, at importen faktisk finder sted til det fastsatte bestemmelsesland.

13 I den førnævnte dom af 2. juni 1976 har Domstolen kendt for ret, at »hvis det var tilstrækkeligt for udbetaling af en højere restitution, at varen blot blev udlosset, ville formålet med ordningen med differentierede restitutioner blive tilsidesat, ligesom der ville blive skabt mulighed for omgåelser i samhandelen til skade for Fællesskabets interesser«, og Domstolen anførte videre, at »det er derfor nødvendigt, at varen bliver fortoldet og bragt i fri omsætning på destinationen«.

14 Det kan således ikke gøres gældende mod Rådet, at det i forordning nr. 876/68 har undladt at udstede klare retsregler om de restitutioner, hvis beløb kan differentieres, og allerede af den grund må det antages, at søgsmålet mod Rådet savner fornødent grundlag.

15 Efter artikel 4 i Kommissionens forordning nr. 1041/67 kan medlemsstaterne »udover beviset for, at produktet har forladt Fællesskabets geografiske område, kræve bevis for, at det pågældende produkt er blevet importeret til et tredjeland«;

samme forordnings artikel 8, stk. 1 fastsætter de nærmere regler om, hvorledes der skal føres bevis for, at importen til et tredjeland har fundet sted, og bestemmer bl.a., at de kompetente nationale myndigheder kan »kræve supplerende bevisligheder«.

16 Det fremgår af sagens akter, at de tyske toldmyndigheder allerede før 1971 hyppigt krævede bevis for, at varen var blevet bragt på markedet på bestemmelsesstedet, et krav, der navnlig begrundedes med nødvendigheden af at forhindre svig i forbindelse med restitutionerne;

sagsøger har i øvrigt selv erkendt, at eftersom efterspørgslen på det marokkanske marked var begrænset, var det under alle omstændigheder kun en del af det smør, der blev sendt til Marokko, der kunne forblive dér, og at det viste sig nødvendigt at videresende varen til andre lande — for hvilke restitutionssatsen var lavere;

den sagsøgende virksomhed har end ikke leveret antydningen af et bevis for rigtigheden af sit anbringende om, at Kommissionen gennem sine forskellige tilkendegivelser gav den grund til at tro, at der ikke kunne kræves bevis for, at varen blev bragt på markedet på bestemmelsesstedet;

det må således konstateres, at hverken Kommissionen eller de kompetente nationale myndigheder har kunnet fremkalde usikkerhed hos sagsøger med hensyn til de beviskrav, der kunne stilles for udbetalingen af de differentierede restitutioner.

17 Under disse omstændigheder savner søgsmålet mod Kommissionene ligeledes fornødent grundlag.

18 Det er derfor ikke nødvendigt at tage stilling til den af Rådet og Kommissionen fremførte indsigelse om forældelse.

Vedrørende sagsomkostningerne

19 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2 dømmes den part, der ikke får medhold, til at afholde sagens omkostninger;

da sagsøger ikke har fået medhold, vil denne part være at idømme sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser,

udtaler og bestemmer

DOMSTOLEN

1. **De sagsøgte frifindes.**
2. **Sagsøger tilpligtes at afholde sagens omkostninger.**

Kutscher Pescatore Mertens de Wilmars

Sørensen Mackenzie Stuart O'Keeffe Bosco

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 2. marts 1977.

A. Van Houtte
Justitssekretær

H. Kutscher
Præsident